

V sredo in saboto

izhaja in velja:

Za celo leto	6 for. 20 kr.
„ pol leta	3 „ 30 „
„ četert leta	1 „ 70 „
Po pošti:	
Za celo leto	7 for. 50 kr.
„ pol leta	3 „ 80 „
„ četert leta	2 „ „

SLOVENEK.

Oznanila.

Za navadno dvestopno versto se plačuje: 5 kr., ktera se enkrat, 8 kr., ktera se dvakrat, 10 kr., ktera se trikrat natiskuje; večje pismenke plačujejo po prostoru. Za vsak list mora biti kolek (štempelj) za 30 kr.

Rokopisi se ne vračajo.

„Živi, živi duh slovenski, bodi živ na veke!“

Nar. pesem.

Št. 57.

V Celovcu v saboto 29. julija 1865.

Tečaj I.

Zedinjenje narodnih prizadev.

(Beseda avstrijskim Slovanom.)

Y. S temi besedami opominja v Pragi izhajajoči „Narod“ Slované k slogi in vzajemnosti v vseh svojih prizadevah, in ker je to res „beseda avstrijskim Slovanom,“ podamo članek tudi našim čitateljem. „Narod“ piše tako le:

„Ni ga naroda v Avstriji — tudi nemškega ne — kateri bi obžaloval, da je padlo dosedanje ministerstvo. Premišljajoči politikar pa se ne more udati niti veselju niti gotovosti, preden mu ni jasno, kako bode ravnalo novo ministerstvo, in preden si ni odgovoril na vprašanje: Kaj pa zdaj? Kakor je soditi po časnikih, zdeva se, da dualizem zdaj ni nemogoča stvar, in da stojimo pred Avstrijo, za kulturni razvitek razdeljeno na dva kosa. Narod nemški naj vlada takraj, a Madjari unkráj Litave. Marsikojí bó pa zdaj vprašal: Kakšen pa je razloček med poprejšnjo vlado in med sedanjostjo? Da se nam ni dobro godilo, to vemo; da bi pa imelo biti še huji, tega ne razumemo, čeravno je dualizem še nevarnejši za nas, kakor je bila nemcovlada, in zakaj? — Zato ker bi se narod, ki šteje 7 milijonov duš, zedinil z narodom 5ih milijonov duš k enemu cilju, to je k nadvladi, in to tako rekoč z združenimi močmi. Poprej smo se borili eden proti enemu, zdaj pa smo prišli v vskriž-ogenj, in zato je treba, da se ta stvar malo premisli. Vsakdo se spominja, da se nam je na perste štelo in s statističnimi številkami dokazovalo, koliko nas je Slovanov v Avstriji in tudi da se je govorilo o malem številu Madjarov in Nemcev! Aj, prečudno! Ravno po številu najslabeji narodi niso samo skušali, da nadvladajo, temuč dosegli so tudi to, in ravno zdaj se kaže, da je dospela do tega cilja tudi terdovratna stanovitnost Madjarov. S čem pa se da razjasniti ta prikazen kulturnega življenja narodnega?

Vsa ta skrivnost ne obstoji v nič drugem, kakor v edinosti narodnih prizadev. V tej reči so Nemci in v mnogem še bolj Madjari, najsi bodo ktere koli politične stranke, porazumljeni in kakor zgovorjeni. Ta cilj imajo terdno in neprestano pred očmi, in naj velja kar hoče, tega se tudi derže, in sicer Nemci, opirajoči se na domišljeni kulturni poklic na vzhodu in na moralno in materijalno nadvlado; Madjari zopet na veljavnost ogerskega kraljestva, in na politično premožnost, po kateri si prav za prav pridobivajo tako veljavnost. Tacega prizadevanja pogrešamo mi Slovani v Avstriji in le tako se da rešiti stoletna ta vganjka.

Gorje nam, katerim ni bilo mogoče naučiti se česa od Madjarov, naroda mnogo slaberega od českoslovskega plemena, v oziru na vednosti, in svobodno rečem tudi v političnem, pravnem in občnem izobraženju in v oziru na število prebivavcev.

Ko bi vsaj le mi Čehoslovani kako narodno tendenco nad vse druge stavili, in pustili med tem razcepljive in oslabljačo prepire, morali bi dospeti tje, kakor Madjari, dá, kakor Slovani dospeli bi še dalje, ker smo le oddelek avstrijskega Slovanstva. Ali žalibog, to politično izurjenost moramo si še le pridobiti, in do tega cilja imamo še dalje; kajti ne samo da prepirajoči se med seboj o političnih malenkostih, pozabljamo svoj namen, temuč čestokrat pozabimo prizadevati si skupno in vzajemno za avstrijsko Slovanstvo. Vzajemnost slovsanska je v Avstriji — saj meni se tako dozdeva — še v plenicah. Celo v najviših krogih se vé morda nekoliko o terdoglavnosti teh „Čehakov,“ o revah na Poljskem, o stokanju Slovencev po ravnopravnosti, in k večemu nekaj o trojedini kraljevini, o Slovanih avstrijskih se do zdaj pa ni vedelo nič.

Madjarska politična veljavnost se ne priznava samo, timveč v Pešto romajo tudi

denarci za akademijo, za muzej, in na Dunaju pripoznavajo popolnoma Madjara; to naše „Čehaštvo“ pa se ima le za šalo in za zametljivo blodenje. Cesar sam ni mogel dalje terpeti negotovosti na Ogorskem in podal se je sam tje med Ogre, da poravna to reč, kajti madjarska reč se za veliko važnejšo ima, nego reč drugih narodov. Da je pa temu taka, tega smo sami krivi. Neki kralj je rekel: Še eno zmago, pa je po meni! Da bi vendar Slovani do razuma dospeli, zakličemo: „Še ena nezgoda (nesreča) in še „bratje“ se ne bodemo več dalje — imenovali.“ Ta nezgoda je dualizem.

Proti dualizmu nimamo druge pripomoči, kakor politično zedinjenje, ter da se vzajemno podpiramo, ne pa da se vedno razpiramo v naših prizadevah. Mnogo že dosežemo s tem, da naše domače in specialne prizadeve storimo za to, kar bi morale biti, namreč za postranske reči, ne pa za reči, ktere zanimajo docela naše politično življenje.

Kaže se pa v tem mnogo sebičnosti. Tako so n. pr. Poljaci, — nemisleči sami nase, ravno v dobi, ko je dunajski državni zbor nasproti pisani besedi februarnega patenta ravnal, na škodo posameznim deželam in narodom, in so Čehi položivši slavni protest se odtegnili z Dunaja — kakor na čast neprijateljskim prizadevam ostali v zboru, brez da bi se vedelo, zakaj se je to prav za prav zgodilo. Ostali so pa ves ta čas do dénešnjega dne nemi poslušalci, dosti malo so svoji domovini koristili, zato pa mnogo, mnogo škodovali slovsanskim prizadevam. In kaj bi storili južni Slovani, ko bi dobili popolno samovlado trojedine kraljevine? Ali bi morda ne postali priznavci dualizma in neprijatelji severnega Slovanstva? A kaj konečno, ko bi se nam Čehom, Poljakom in Hervatom zgodilo po volji, bi li ne pozabili Slovkov in Slovencev? Vsak slovenski narod v Avstriji se poteguje za drugo stvar; ali na ta način ne bodemo nikdar dosegli politične veljavnosti, ko vendar še

Besednik.

Vodnik po slovenskem Štajerju.

Spodnjo-savinjska dolina.

Ž. — Nadjam se, da ste mnogoteremu čitatelju „Slovenca“ spodnja in gornja Savinjska dolina v etnografskem in geografskem oziru dosti znani, a vendar jih je še tudi, katerim ste še zeló ptujkinji.

V imenovanih dveh prekrasnih dolinah prebivajo po kervi in značaju pravi Slovenci, katerih tretjina tudi nemško pisati in govoriti zna, ali vsaj — razumé, in to je hvalevredno! Slovenec ima tako „mehko glavo“, da se mu ni potreba dosti mučiti, ako se hoče poleg maternega še kakega ptujega jezika naučiti, dá, bistré in dobre glave je Slovenec — je Slovenka, to nam svedočijo učenci ljudskih in glavnih šol, dijaki po realkah in gimnazijah, in poslušalci na vseučiliščih; to nam tudi kažejo prav živo že pokojni in še živi pisatelji, pesniki, mašniki, odvetniki, uradniki, učitelji, zdravniki in vojaki slovenski. Vsak izobražen Slovenec

zna poleg maternega jezika še ali nemškega ali laškega, visoko-učeni pa še tudi bolj ptujih jezikov, n. pr. francoskega, angleškega, i. t. d. in pa ne samo govoriti, timveč tudi pravilno pisati. To je živ dokaz, da še v Slovincih zdravi duh prebiva, ktere ga še moramo iz dolgega spanja domoljubno buditi in dramiti, se žertovaje ga gojiti in rediti.

Med tako verlimi nepopačenimi Slovenci savinjskih dolin stanuje sicer nekaj slovenskih rojakov, ki so pa onim pticam podobni, ktere lastna gnjezda nepremišljeno ogerjujejo, in pa onim, ki se s ptujim perjem kinčijo in bahajo; toda od takih nočem govoriti; kajti spoznajo se hitro, to da ne po perju, timveč po petju, s katerim domoljubne rojake nadlegujejo.

Med lepim zernjem pšeničnim se najde tudi slabo — kumerno, včasí pa še tudi grahor in ljulika; tako se tudi med omenjenima slovsnkima strankama nahaja še tretje plemé, namreč: nekaj ljuliki podobnih Nemcev, s katerimi pa ima blagodušni Slovenec uljudno poterpljenje, akoravno bi takim rešetarjem lahko rekel: „Bratje nevoljni iz „Reicha“, pozabite svoj Frankobrod, poprimite se Slovenije; zakaj, če hočete slo-

venski kruh vživati in slovensko vino serkati, morate z nami deržati, ne pa nas dražiti, rekoč: „Windische Trotteln.“

Ostanimo za danes pri 6 ur dolgi (od Celja do Letuša) in 1½ u. široki spodnjosavinjski dolini, ktero poji bistra Savinja, mnogo potokov in virov. Čez rimsko mesto Celje, Levec, Žavec, sv. Peter, Grobljo (tukaj je dolg most čez Savinjo), Kapljo in Vransko pelje velika cesta v Terst, po ktereji pa zdaj rada trava raste. —

Ograjena je ta prekrasna planjavica z zaraščenimi tudi košatimi gorami, v znotranjem znožju temno-zelenega pogorja pa čepijo prijazni homci in griči, po katerih drevje sladnookusno sadje, — Slovencev „mati“ pa žlahno vinsko kapljico rodi. Po teh kratkočasnih visočinah marljivi Savinjčani glnasto zemljo pridno obdeljujejo, sadijo in požlahtnujejo drevje in tersje, sejejo, kosijo in žanjejo, redijo govedo in drobnico, pa se tudi z bčelorejo počajo. Njih proste kočice so kaj prijazne, ki se kakor beli zajčiki izmed zelenja v lepo dolino po velikih selih ozirajo, — po gorah pa čedne cerkvice stoje, iz katerih zvonikov tolažljivo zvonjenje „Češčena Marija“ utrujenega Slovenca na polju krepi.

Avstrijsko cesarstvo. Dežele niže-avstrijske.

Iz Dunaja. Δ▽ (Ogerski ministri; stebri stare sisteme; sklepni govor; grof Thun.) Kar se je po vseh časopisih pisalo in povsod govorilo, da stopi še nekaj ogerskih velikašev v novo ministerstvo, menda ni res. Preklicujejo to sami tisti gospodje in njih časniki. Pa vendar ne zgodilo bi se pervikrat, da v 14—15 dneh oficijosni časniki ravno to uradno oklicujejo, kar so malo poprej na vso moč podirali. Bodi si pa, kakor hoče, zdaj bode resnica: stara sistema je padla gotovo; kajti njene prve podpore padajo in se odpravljajo. V nedeljo je naznanjala vladina dunajska „Wienerzeitung“ dve pismi presvitlega cesarja, v katerih sta odstavljena najdvojvoda Rainer in baron Kraus, danes pa spet beremo, da je duša stare sisteme baron Lichtenfels djan v počitek. Pričakovali smo tudi vsi, da bomo slišali imena novih ministrov, pa nismo jih še zvedeli, ja! še celo to se šepta, da bojo v četrtek, ko bode nadvojvoda Viktor Ludevik namesto cesarja državni zbor sklepal, še stari ministri uradovali. Kar sem pa od govora nadvojvodovega slišal, je to le: Najpred bode svitli cesar dozdani zbor pohvalil zavoljo njegove neutrudljive delavnosti in obljubil, mir varovati po celi Evropi; dalje bode upanje izrekel, da se bode tudi Šlesvik-Holštajnsko vprašanje s lepo zravvalo. Tudi se bode povedalo, zakaj se proračun ali budget za l. 1866 ni mogel več obravnavati, menda zavoljo tega, ker je silno potreba, da se deželni zbori unkray Litave, pred ko je mogoče, skličejo. Slednjič se bode vnovič zaterdilo, da se bo tudi zanaprej vladalo po ustavnej poti in da se bodo nektere, vse dežele cele države zadevajoče potrebe tudi za vse dežele skupej obravnavale. To bi bilo pač veselo, ako se to vnovič zaterdi; po tem bi se ne bilo bati tega, da je djano za ustavo ali konstitucijo, s čem so centralistični listi ljudi strašili, — da se pa tudi ni bati dualizma, od kterega so slavjanski listi toliko pisali. Skorej se vse razjasni in ne bodem zamudil Vam pisati hitro vse, kar koli le zvem. — Grof Thun je že s svojo soprugo na Angleško odrinil.

Dežele notranje-avstrijske.

Iz Celovca. („Dravpošta“ in Zistler; — mestna tarifa; — konec šolskemu letu na realki.) Poslednja „Dravpošta“ za slovo g. Zistlerja, bivšega vrednika „Klagenfurtarice“, hvali, da se je bil zastran narodnih zadev pametno in zmerno obnašal: „Dass er sich in der Nationalitäten-

frage, die nun gewichtig in die Wagschale fallen wird, stets massvoll benommen hat.“ Veseli nas, da „Dravpošta“ narodno vprašanje tako glasno povdarja, — pa vendar ne vemo, kako se je g. Zistler te hvale vrednega storil. Za Slovence g. Zistler ni čerhnil besedice, ako ravno se mu je marsiktera priložnost ponujala, naj razkrije narodne rane koroških Slovencev. Na drugi strani je pa vse časnike in knjižure pretaknil, da bi le kaj našel o Slovencih ali o Slovanih prav kaj osoljenega in pikantnega. Da nas Slovencev sam napadal ni, imamo se menda „Klagenfurtarici“ — vladinemu listu — več zahvaliti, kakor pa bivšemu vredniku. Pa naj bi se le bil prederznil, nas mirne Slovenec napadati in gerditi, „Slovenec“ bi ga bil kmalo zavernil na pravo pot. Mi Slovenci ne delamo nikomur krivice, ne segamo nikomur v njegove pravice, ne žalimo nobene postave, — vselej zvesti smo Bogu, cesarju in postavi; — naj da le pride, kdor hoče, gotovo ga vženemo v kozji rog, kakor smo jih že precej vgnali: tudi Dr. Ijslaiba se ne bojimo. —

Žetev in košnja okoli Celovca je dokončana in ljudje se še precej hvalijo; ali še lepši se kaže turšica, kateri toplota kaj dobro dela. Žalostno, res žalostno je pa z drugo deteljo in otavo, — te skorej ne bode ničesar. Po robih je bilo že tako suho, da je vse šumelo; uboga živina zdaj glad terpi! Kaj bode še le po zimi? Na živinskem tergu je taka gnječča, da se komej ganeš. Vse tišči živino od sebe tako, da nima nobene cene več. Meso pa je vendar le drago, in sosesčine ena za drugo spet mesno tarifo vpeljujejo. —

Danes ob osmih je bila za višo realko zahvalna sv. maša, potem pa se je oklicovalo napredovanje in delila so se darila v gimnazijalni kapelici. Tudi letos je izdala realka svoj „Jahresbericht“, iz kterega navajamo te-le bolj važne reči.

Na čelu mu stoji spis g. učenika Fr. Hofmanna pod imenom: „Analytische Darstellung der krummlinigen Bewegung eines freien Punktes in der Ebene.“ G. Hofmann nam je porok, da mora ta sestavek kaj izverstnega biti, — pa prerečetatavi se ga ne prederznemo, ker nismo visoko učen fizikar in matematikar. — Razun navadnih novic, ki se v takih letopisih naznanjajo, najdemo v tem programu tudi povabilo, naj ljudje blagovoljno podpirajo družbo, ktera se bode vpeljala ubogim pa pridnim učencem v podporo. — Realca je iz začetka šolskega leta štela 239 učencev, na koncu pa 221. Po narodnosti jih je bilo 176 Nemcev, 36 Slovencev, 3 Čehovi in 7 Italijanov. Zastran napredovanja jih je bilo 18 pohvaljenih,

manjši narodiči, kakor n. pr. Madjari, Romani in Talijani vsaj pozornost nase obračajo, in s časom do cilja dospejo. Žalibog, da moramo razločevati v Avstriji prizadeve česke, moravske, poljske, serbske, slovenske, hervaške i. t. d. To pa je ravno nesreča, ko bi vendar morali gledati na specialne zadeve samo takrat, kedar to ni na škodo občnemu prizadevanju avstrijskega Slovanstva. Sovražnik dualizem — tako se nam zdi — je tukaj, a mi Slovani nismo pripravljani! Ako li zmaga in mi omagamo, Bog daj, da vsaj do iste dobe tudi ta nemogočnost avstrijske politike dogospodari. To vse naj nam bode med tem za skušnjo!

Deržavni zbor.

Končano je! 24. t. m. so zvedeli poslanci, da bode 27. t. m. konec deržavnemu zboru. Nikdo ni neki tega tako hitro pričakoval, zlasti ker so si poslanci še za kakih 14 dni dela naložili in je vlada sama novo železnico na Českem predložila. Bila je pa ta dan 91. in tudi zadnja seja. Za centraliste in sploh vse Šmerlingovce bode gotovo ločitev težka: Do zdaj so bili zanje zlati časi, zanaprej pa — kdo vé, kaj bo? To je tudi g. pervosednik v svojem končnem govoru povdarjal. On pa že mora nekaj vedeti, kaj je skritega v temnem časa krilu. — Zadeve pa, o kterih so se posvetovali, niso kaj važne. Bile so skorej samo železnice, ki so jih nasvetovali in poterdili in pa to, da znanstveni, umetnijski in drugi taki naučni listi ne plačujejo koleka za naučna naznanila. Tudi je zbornica sklenila, da so menih, ki ubogajme prosijo, za uradne dopise poštnine oprosteni. — O gosposki zbornici povemo to, da je tudi ona finančno postavo poterdila. Pri tej priložnosti je kardinal Ravšer, ki oni dan ni bele in černe rekel, za besedo poprijel in mnogo reči v misli vzel, kakor se nam dozdeva, zato, da bi tolažil in k zaupanju opominjal. To vse je zares lepo in prijetno bije na ušesa, ali kaj pomaga podložnim, če so še tako polni zaupanja in udanosti, če gre vse vendar le rakavo pot. Da, Avstrija res še ni izžmeta limona, ali bojimo se zelo, da pri takem gospodarstvu kmalo vse pod nič pride. — Potem so se še posvetovali o ondanjem Thunovem predlogu, po kterem naj bi se finančno gospodarstvo določno omejilo. Poseben odbor ga je pretresal in potem v očitni seji nasvetoval, naj zbornica čežnj k dnevnemu redu prestopi, čeravno grofu Thunu pravo daje in mu nič ne more ovreči. Tudi zbornica je teh misli in odobri odborov nasvet. Stari ministri so se tako očitne graje obvarovali. —

Med temi cerkvami je najbolj slovita ona z dvema stolpoma na „Oljski gori“; ž nje je tako krasen in mičen razgled, da človeku na tej višavi vselej serce radosti in požnega veselja kipi, zakaj iz „Oljske gore“ pregledaš lahko celo dolino spodnjo savinjsko in nje sosedice. Ako se oberneš proti jutru, vidiš mesto Celje, cerkev sv. Jožefa, kapucinski samostan, stari grad in mnogo sel fare celjske in žavške. Naprej proti zapadu je selo „Petrovče“, kjer stoji prelepa cerkev Matere božje. Že marsikteri romar se je milo razjokal, ko je poslušal petrovške cerkve zvonove zvoniti ali v cerkvi orglati. Več važnega od te cerkve najdeš v „Drobtinah“ za leto 1859 in 1860 na strani 5., kat je spisal g. Jože Ulaga, bivši žavški kaplan. Od Petroveč naprej vidiš nekdanjo patrimonijalsko veliko grajščino „Novocelje“ kneza Salm-a s tremi nadstropji; od tod pelje cesta čez travnike, in precej zapuščen murbin drevored v terg Žavec, iz Žavca pa naravnost proti jugu je nova cesta na desni breg Savinje v Žabukovico (Buchberg) napravljena, kjer mnogo rudokopov stanuje, ki tam premog kopljejo, ki se ga po več sto centov na dan v Celje na kolodvor spelje, in ravno s to vožnjo si

poljanec kak goldinar za vsakdanje potrebe zasluži, sicer bi že marsikterega po žepu in želodcu ščipalo; kajti za denar je strašno huda, časi so slabi!

Še dalje proti zapadu, tudi na desnem pobjezju Savinje, je velika predivnica (Spinnfabrik) mislim da s petimi nadstropji, kjer se bombaž prede, iz preje pa platno tká. Poleg te predivnice stoji grajščina Prepolt (Pragwald) barona g. Hackelberg-a, predstojnika gospodarske podružnice mozirske; temu že bolj daljna sosedá sta gg. baron Bruk in Strašnjeku (Straussenegg) in polkovnik Göttmann žl. Götzburg v Žolniku (Sanneck). Imenovani trije velikaši so izverstni kmetovavci, in rekel bi, da se smejo njihove kmetije v vsakem oziru imenovati „Musterwirtschaften“, kmetije v izgled in posnemo vsem kmetom. Da kratko izgovorim: Iz „oljske gore“ je nepopisljivo lep razgled, in ako bi hotel vsa sela, grajščine, stare gradove i. t. d. le imenovati in kratko popisati, moral bi svoj „Slovenec“ dopis v knjižico spremeniti, zakaj s te góre se s pomočjo daljnogleda in v jasnem jutru samo le cerkev že čez sedemdeset našteje, in če še spodnjo-savinjske doline poprej nisi imenoval krasne, tukaj bodeš izdihnil in

rekel: „Dá, prekrasna, raju podobna je ta dolina, spomladi zelena, po letu žitorumena, jeseni pa vsa živa, ker pastirčeki, žnjice, kosci, mlatiči, gospodarji in gospodinje, gospodje in gospodične Boga hvalijo na travnikih, po polju, po vertih in nogradih, na skednju, v hosti, v gorici in v kleti z glasnim, harmoničnim petjem, ktero se od sela do sela lepo odmeva, kar je pri Slovencih in Slovenkah sploh stara pa lepa navada.

Koliko je pa šol v tej dolini? — V tej dolini je ena glavna, in 12 ljudskih učilnic, in šematizem od leta 1864 naznanja, da jih obiskuje v delavnikih 2.745, a ob nedeljah 588, skupej torej 3.333 otrok; to je veselo znamenje, da v spodnjo-savinjski dolini Slovenci dobro napredujejo.

Preden svoj dopis končam, naj še omenim, da imajo Savinjčani čisto blizo troje toplice ali vari in eno steklarnico. Iz Celja potrebuješ po železnici četrtertinko ure do laškega terga (Markt Tüffer); tam so spodnje, (Römerbad) in gornje (Franz Josefs-Bad) laške toplice; prve vari imajo 30, — druge pa 28 stopov gorkote po R., v zadnjih je letos dosti ljudi. Podaj se iz Celja na levo proti severu, in prišel bodeš v 1½ ur. na Doberno (Neuhaus) pri Novi cerkvi; v teh topli-

107 je dobilo 1. razred, 31 je dobilo privoljenje, naj skušnjo iz enega učnega predmeta še enkrat ponové, 57 je dobilo 2. razred, 3 pa so dobili 3. razred; zavoljo bolehnosti jih 5 ni bilo preskušanih. Učilo je 11 pravih in 10 nadomestovavnih in pomočnih učiteljev. Lastna imena se tiskajo ravno tako, kakor jih pišejo učenci. —

Iz slov. Štajerja. F. Č. (Naše šole — cerkev sv. Lorenca in farmani.) Šole so podlaga vsega človeškega blagostanja. Neizrekljive so dobrote, ki izvirajo iz dobro vredjenih šol za vsaki stan človeške družbe, in če hočemo spoznati omiko kakega naroda, oglejmo se, kaka je pri njem s šolami. To nam pričajo nekdanji narodi: stari Gerki in Rimljani. Bili so možjé jasnege uma, ganljivega in ljubeznjivega serca, ki so svojo učenost dosegli v šolah umnih mož svojega naroda. Dramili so speče dušne moči s pesnistvom ali drugimi umetnijami. Očiščevali in oglašali svoj jezik, in ko je bil očiščen, oglašen in gibčen, dal se je v kaj prijetne stihe ali verze zlagati. Vedeli so, da se prava omika in izobraženost le v maternem jeziku pridobi. Pa vsi ti omikani narodi so prejšli, tako, da ni ne duha ne sluha od njih. Le njihova literatura se je ohranila do današnjega dne, in bo morebiti slovela do konca sveta.

Gerke in Rimljane so nasledovali naši sosedje Nemci, ki so že tudi dosegli višo stopinjo omike. Le mi Slovenci se dolgo nismo zbudili iz stoletnega svojega spanja. Materinsčina naša je spala dolgo in dolgo let v neki omotici, dokler je niso umni možje zdramil, in ko se je zdrnila, bila bi sirotica skoro onemagala, ako bi se ne bi potegovali in junaško borili za nje pravice čversti naši korenjaki. Pravični in omikani Nemeč želi, da bi mi Slovenci njemu v omiki in izobraženosti enaki postali; le krivični Nemeč je temu nasproti, ter hoče, da bi mi še zanaprej njegovi sužnji ostali. Pa hvala večnemu Bogu! prišla je tudi za nas boljša doba; torej na noge in ne bodimo zaspani. Treba pa je:

a) da so naše šole dobro vredjene in postavljene na narodski podlagi.

Vsi omikani narodi po celem svetu imajo narodske šole; zakaj neki bi moralo pri nas Slovincih drugači biti? Zakaj bi se imelo v naših šolah učiti v tujem jeziku? Ali to ni gola norost? Svoj če tudi še nepopolni in neizobraženi jezik žertovati ptujemu izobraženemu pravi se izdati svetinjo časti svoje domovine; koliko gerši pa je ptuji jezik bolj ceniti, kakor lastnega narodnega, ki je čistejši in krepkejši? Naše šole morajo biti na narodski podlagi, to tirja Bog sam, ki nam je jezik vstvaril; to tirja naša mati Slava, ki ima svoje veje od Jadre do Balte,

cah je za zdravega kaj prijetno, če nima razterganega žepa; vsak dan ga godba razveseljuje, ako jo hoče poslušati; voda teh toplíc ima le 26 stopov.

Na ravnost od Petrovec čez Savinjo ima med gorami v mali tih dolinici g. Friedrich veliko steklarnico: ako hočeš, dragi čitatelj! to steklarnico videti, prašaj v Petrovčah, kje je Lipovje ali Liboje in pokazala se ti bo cesta proti slabemu savinjskemu mostu; v Lipovju pa bodeš videl, koliko da ubogi glazutarji, ko peči kurijo, posebno pa zdaj po letu terpe. Drugo pot nekaj o gornjo-savinjski dolini. Z Bogom!

Slavische Blätter. Prejeli smo te dni 7. snopič teh krasnih in vse slovanstvo zanimajočih listov, prvega drugo polletje. Zdajnji ima spet več lepih spisov, med kterimi se nabaja življenjepis slovitega serbskega jezikoslovca, Jurja Daničič-a in književna novica, da se je slovenski psalter v Bazilijanskem samostanu na černeckaj gori blizo Munkača našel.

od beloglavnih snežnih planin notri do kitajskih zidin.

To tirja naš svitli cesar, ki nam je pravice enakopravnosti podelil; to tirja naša nadepolna mladina, ki nam učiteljem neprenehoma kliče: Učite nas! Učite nas pa v tistem jeziku, kterega že od zibeli poznamo. Kdor se tem tirjatbam zoperstavlja, zoperstavlja se Bogu, materi Slavi, caru in mladini.

Dalje je treba:

b) da so naše šole praktične, to je da bodo učile za javno življenje potrebne reči. Ni zadosti, da se samo um izurja, temuč tudi serce in roke se morajo; na vse potrebe človeškega življenja se mora gledati; šole morajo osnovane biti na potrebe našega naroda in na potrebe sedanjega veka. Naše šole morajo zbudjati ljubezen do poljedelstva, sadje, vino- in živinoreje; zakaj te le reje tudi veliko pripomorejo k človeški omiki.

Šola mora otroke na duši in telesu zdramljati, jih misliti, delati in pridnim biti učiti; šola mora otroke učiti tiste moči, ki jim jih je Bog dal, prav obračati in rabiti. —

Naj pristavim še par verstic o cerkvi sv. Ignacija in kako je tu. Na kaj prijazen hribu, 1½ ure od sv. Lorenca v puščavi, stoji mala, pa prav zala podružnica sv. Ignacija Lojola. Sezidali so jo ondotni prebivalci, ki so večidel flosarji, o strašni francoski prekuciji leta 1790 do 1792. Veliki oltar s podobo sv. Ignacija so kupili od zapuščenega ormuškega samostana, kojega prebivalce je cesar Jožef odgnal. Na stranskem oltarju je podoba sv. Mohora, ki ga tukajšnji Slovenci posebno časté. Dokaz temu so mnogi udje družbe sv. Mohora, kojih nobena fara lavantinske škofije toliko ne šteje, kakor Šent-Lorenska. Verli kaplan č. g. Ignac Aleksander Simonič, obče spoštovan mož in iskren domorodec, so nagovarjali nektere šolske dobrotnike, ki so kaj radi darovali svoje novce za šolsko mladino in glej! tako je tudi naša šolska mladina postala dosmertni ud družbe sv. Mohora. Zopet vidimo, koliko pomorejo g. g. duhovniki na polju človeške omike. Kako pa se kaj po družih farah skerbi za dobre in podučne knjige? Vse za Boga, cesarja in drago nam slovensko domovino!

Iz Ljubljane. Lomski. (Dalje.) (Čitalnično stanovanje in narodni dom). — Da vse to ni gola komedija, potem bi čitalnica bila zares v groznej stiski; ne imela bi se nikamor več obrniti. Ali naj bi šla mar pod omrélo stanovat, kakor branjevka? G. Sovan več ne mara zanjo; odbor ne bode priporočal niti stanovanja, ktero je našel oddelek, niti noče storiti nič, da v Ljubljani Slovenci počasi morda tudi napravimo národni dom; odbor niti ne mara, da bi se kje drugje iskalo drugo stanovanje: kaj torej bode? Temu vprašanju je težko odgovoriti. Občni zbor je bil sklenil, da oddelek, postavljen za stanovanje, odboru do 1. junija poroči, koliko je o tej reči mogel storiti. Oddelek je 1. junija res oznanil, da je doveršil delo, in prosil je, naj se čitalnični odbor snide v sejo, kterej misli ustno povedati svoje mnénje. Odbor pa je dolgo odlašal, predno je sedel, in očital je oddelku, da njegovo poročilo ne veljá, ker ni prav po sekiricah napravljeno, ker to in to bi imelo biti pismeno, pa se poročá samo ustno, itd. Naposled se ni bilo v tej seji nič sklenilo, ampak vergla se je vsa reč na polzevo klado. Še le 7. dan t. m. je bila zopet druga čitalnična seja, v kterej je čitalnični pervosednik odstopil, odbor pa ukrenil, da oddelkovega poročila ne bode priporočal v občnem zboru, kterega pa zopet ne misli sklicati pred avgustom, kakor čujemo. Zakaj se pa ta reč vedno in vedno tako na dolgo nit prede? Zakaj se pred avgustom ne misli sklicati občni zbor? Zato, ker potem najberže ne bode več mogoče, za pomlad čitalnici v najem dobiti nikakoršnega stanovanja; tacemu društvu se namreč mora v prostorih, kteri niso že iz početka

nalašč narejeni za društva, marsikaj prezidati, a preziduje se pa tudi le po letu, ko se delo dobro suši. Kar se tiče g. Freliba na dunajske cesti, vémo, da je že sam pri-ganjal odbor, naj to reč dožene, in oznanil je čas, do kterega mora za terdno zvedeti, ali pride k njemu čitalnica ali ne; ta obrok pa, če že ni minil, gotovo mine do avgusta. Iz vsega tega meškanja, iz vse te odborove apatije v tako važnej stvari se jasno kaže, da on hoče rajši, naj se čitalnica razruši, nego da se premakne iz stanovanja g. Sovana, ki javno res pravi, da več ne mara zanjo, skrivši pa menda misli in pričakuje, da ga pride odbor v spokornej obléki ponižno prosit, potem pa naj ostane čitalnica pod njegovo streho. Odkrito je tedaj, kdo je bolj vnét za čitalnično blagost, ali tisti rovarji, kteri se trudi dobiti jej prostor, ki bode njenemu namenu dostojen in vreden dražih novcev, ali pa tisti, ki križem roké deržé v njenih največih stiskah.

Iz 58. lista letošnjih „Novic“ pa vsakdo lahko vidi, kako se že zdaj z raznimi pripomočki meči prihodnji občni zbor, v kterem pa ima vsak pravico svobodno govoriti in svobodno glasovati, in kteri skleplje tako, kakor razsodi večina zbranih družabnikov, ki so gotovo toliko samostojni, da se ne dajo ustrahovati nikakoršnemu še tako veljavnemu časopisu.

Zdelo se mi je potrebno, da se ta reč z óči v óči pové, pa naj tudi bode potem v nasprotnem taborji krik in roj, kakoršen je vselej, kadar se oglasi „Slovenčev“ dopisún, ki je kriv, da smo pri zadnjem občnem zboru vsaj zvedeli, da čitalnica z g. Sovanom ni imela nikakoršne veljavno pisane pogodbe, in da niti g. Sovan niti odbor, ki je lani potrošil do 300 gld., ko je dvorano malal, ni védel, doklé smé čitalnica ostati v zdanjem stanovanji; kajti sicer bi g. Sovan odboru ne bil pisal, da mora društvo letos o sv. Mihelu iz njegove hiše zato, ker ga vedno čerňi „ein karakterloser Mensch, hinter dem eine Parthei steht,“ (brez značajan človek, za kterim je cela stranka), niti odbor bi ne bil g. Sovana pismeno prosil, naj za Boga svetega čitalnice o sv. Mihelu ne izganja. „Novice“ tega pač niso povedale, dopisún je pa tudi molčal, ker ni hotel čitalnice zopet v nemir spravljati, ko se je kazalo upanje, da bode vseh preprirov zarad stanovanja konec. Dopisún dalje ni povédal, ko so v zadnjem občnem zboru družabniki v oddelek za stanovanje svetovali mogočne, veljavne možáke, kako so nektteri odborniki precej zakričali: ta pa ta volitve noče prevzeti; ta pa ta volitve ne smé prevzeti, ker je v tem in tem oddelku. Dopisún je molčal tudi o tem, da je nek odbornik zasmehoval ves občni zbor, ko je v oddelek za stanovanje zaničljivo nalašč nasvetoval take družabnike, kteri poleg najboljše volje v tako važnej reči ne morejo nič opraviti.

Sicer si pa ne moremo kaj, da ne bi izrekli bridke žalosti, ker so dan denes naši pervaki tako zeló opešali; kajti nekdanj so bili ti možjé serčni. Morebiti je tega krivo to, da gospodje naši velikaši za vsakim germom, kjer kaj zašumi, precej vidijo peklen-sko glavo strašne pošasti, ktera jih potem plaši po noči in po dnevi. Ali pa ni smešno, terditi: „Nasprotovanje ni,“ pa se ga vendar batj, vendar se tresti od njega, kakor šiba na vodi. Je-li že mar velika pregreha, če kdo reče: to in to se mi zdi predrago? Živimo-li v absolutizmu? Nimamo-li svobodnega tiska? Minoli so časi, v kterih so le nektteri smeli govoriti, drugi pa morali slušati, dasi tudi ta reč ni vselej ugodna onim, ki se poganjajo samo za tako svobodo, ktera ne bi njim prizadevala nič neprilike. Kam pa naš patrijarhat vendar meri? Bog védi! Nam je samo to znano, da so koroški Slovenci morali v Celovci osnovati političen list, naša gospóda pa nemški „Triglav,“ da so se zopet le Celovčanje poganjali za slovansko tiskalnico, naši časniki pa o njej niti čerhnili niso;

da že od same besede: „narodni dom“ glava marsikoga zaboli! Zakaj se neki nasprotstva toliko bati? Več oči več vidi, in nasprotstvo je povsod in vselej koristno in celo potrebno.

Zatorej moramo javno izreči, da čitalnice nasprotstvo nikoli ni podiralo, kakor nasprotna stranka vedno terdi, niti je zdaj ne izpodkopa; kajti nikakor nam ne gré v glavo, da bi jej moralo odzvoniti, ako se premakne iz g. Sovanove hiše; izreči moramo, da se nasprotstvo za čitalnico morda bolj boji, nego tisti, ki pravijo, da jo sami derže po konci, ktere pa opominjamo, naj ne pozabijo, da se na Ljubljano ozira vse slovenstvo, in da z ljubljansko čitalnico hirajo tudi druge po deželi — kadar glava boluje, čutijo vsi udje — naj dalje ne pozabijo, da jim do narodove koristi mora biti več, nego do razžaljene svojevoljnosti in da bode zgodovina pravično sodila.

(Konec pride.)

Dežele korone češke.

Iz Prage. (Češko gledališče; uradniki). 25. t. m. se je po celem češkem kraljestvu razposlalo povabilo, naj vsak verni Čeh pripomore, da se postavi samostalno gledališče narodno. Narod češki, ki je že toliko storil in daroval za narodne naprave, bode se gotovo tudi pri tej zbirki skazal, da je omikan in darežljiv. Skorej prinesemo kaj več iz tega povabila, kterege besede bi si mogli tudi mi Slovenci k sercu vzeti. — Iz Prage je tudi nekaj viših uradnikov šlo z Beleredijem na Dunaj, da se z njimi posvetuje, kako bi se dalo pri upravi ali administraciji kaj prihraniti.

Ptuje dežele.

Ruska in Poljska.

Nek dopisnik iz Pariza imenuje v „Deniku Varšavskem“ nektere velikaše in pravi, da so si veliko denarjev prihranili, ki so bili nabrani in poslani poljskim puntarjem. Le nektere naštejemo in pričakujemo, da bojo se skorej oprali in dokazali, da so nedolžni in da je vse to le nesramna laž. Tako je grof Platen obdolžen, da si je prideržal 200.000 rubljev, ktere so poslali Švajcarji tako imenovani narodni vladi. Knez Cartorski si je ohranil 80.000 £ šterl., ki so se bili nabrali za poljsko brodarstvo; Langiewicz si je shranil 42.000 rubljev, Boguš 720.000 fr., Skorupka 200.000 fr. in plačal svoje dolgove; pri Kesler-ju manjka v računu 45.000 rubljev, Switovski se ne more spričati, kam je djal 53.000 r., načelnik štaba Tačanovskega je shranil za se 12.000 r., Koperničky in Šahovsky sta vzela 60.000 r., Labenski je zapravil 250.000 r., Prušak 180.000 r., Jančevski 70.000 r., Mikočevsky 50.000 r. To je le nekaj denarja, s katerim se menda pri poslednjem poljskem puntu ni prav ravnalo! Iz tega se vidi, koliko denarja da je poslednji punt požerl; in ves ta denar spravlja poljska emigracija, — vse to pa je: denar v vodo metati. Koliko dobrega in koristnega bi se moglo s tim denarjem storiti ravno tistemu ubogemu ljudstvu, za kterege potrebe in rane pa ravno ti emigranti ali pregnanci nimajo ne oči ne serca. Ubogi Poljaci!

Ruski časnik „Moskovskija Vedomosti“ pravi zastran zunanje politike, ktere se bode Avstrija za naprej držala, to le: „Avstrija se bode zanaprej manj kakor dosedaj poganjala za svoje postavljenje na Nemškem in na Talijanskem, bode se manj obnašala kakor nemška država, in bode bolj svoje oči obračala proti izhodnih deželah v Evropi.“ Nič bi ne moglo avstrijskih Slavjanov bolj razveseliti, kakor to, da se vresničijo besede ruskega časnika.

Španska.

Nova vlada je nepogojno spoznala italijansko kraljestvo. S tem se misli liberalcem prikupiti in tako uterditi. Škofje pa niso

zadovoljni in protestovajo v posebnih listih zoper to naredbo, ki žali katoliško čutje. Bo težko dolgo pa srečno vozila! —

Francoska.

Napoleon se je že v Plombijerske toplice podal. Tam spet misli neko vprašanje „študirati,“ a ktero, Bog ga vedi! Močno se govori, da bode tudi pruski minister Bismark tje priromal, kakor je l. 1858 Cavour tudi tje v gostje prišel in se dāl časa z Napoleonom posvetoval, — kar je rodilo italijansko vojsko. Kaj, ko bi tudi Bismark zategadel tje potoval? Tudi pl. Pepoli pride tje. Pogovarjala se bota najberže o rimskem vprašanju. —

Amerika.

Povedali smo oni dan, da bode francosko in angleško vojno brodovje skupej še to poletje velike vadbe imelo, da bi Amerikanci videli, kaj Angleži in Francozi zmorejo, in da bi se jih zategadelj tudi kaj bali. Pa nič menj ko to! Pri tej pričji je poslal Johnson v deželo Texas, ki je Mehiku najbliža, veliko tisoč vojakov ter tako pokazal, da se nikogar nič ne boji. Kam pa da so ti vojaki namenjeni, ni težko vganiti. — J. Davis bode, kakor se zdaj piše, vendar le pred vojaško sodbo postavljen, kar zanj ni dobro znamenje. Pa vendar je tudi upati, da se ne bodo nič prenašli, za kar nam je porok zadnja sodnijska obravnava z Linkolnovimi morivci. Sicer pa si vlada na vso moč prizadeva, kako bi obnemoglim jugovcem najprej in najbolje zopet na noge pomogla. — Mehikanskemu cesarstvu se pa ne obeta nič prida, dasiravno mu po naj-novejših novicah enmalo bolj po sreči gre. Tudi poslanec Eloin ni menda v Evropi nič opravil. —

Razne novice.

(Daljnopisje). Malo znajdeb je, ki bi se bile v kratkem času tako zelo razširile, kakor daljnopisnik ali telegraf. L. 1846 se je v avstrijske državi poleg dunajsko-bernske železnice prvi naredil, ki je bil 20 milj dolg, dandanašnje pa merijo vsi okoli 4000 milj. L. 1847 so bili v celi Avstriji samo 4 daljnopisni uredi ali telegrafnije, zdaj pa jih je 340. Ravno tako hitro se množijo tudi daljna sporočila ali depeše. Še l. 1848 se je vlada sama daljnopisnika posluževala in štelo se je tačas kacic 7000 depeš, zdaj pa se jih poroča vsaki mesec do 140.000 vladinih in privatnih. L. 1850 so začeli prvi krat naznanjati tudi privatna poročila po daljnopisniku. Veljalo pa je poročilo za 20 besed iz Dunaja v Terst 9 gld. 13 kr., zdaj pa le 1 gld. 20 kr. Ker število depeš zmirej narašča, imela je država že l. 1863 skorej pol drugi milijon gld. čistega dobička od daljnopisnikov. Kaj zelo koristna je tedaj ta naprava!

* V Iskilu ali Išlju, kjer so zelo obiskovane toplice, je nedavno pogorelo 22 hiš.

* Reka pri Vremu na Notranjskem se je popolnoma posušila. Ljudem in ži-vini se hudo godi, ker deleč okrog ni nič vode.

* Dijakovski škof Strosmajer so sklenili s korarstvom vred zidati novo stolno cerkev v podobi latinskega križa in v romanskem zlogu. Dolga ima biti 42, široka 28 sežnjev. O čelu bota dva zvonika in nad čveteroogelnim križem osmeroogelna kuplja, pod njo pa veliki oltar. (Blahov.) — Ravno zdaj so tudi darovali 1000 gld. podpornemu zakladu za uboge učence varaždinske gimnazije.

* V Novem mestu so obesili 12. t. m. enega moškega in dve ženski, ki ste naprošeni od njega očeta njegovega umorili. Zares žalostno!

* Kolera v Aleksandriji pojema, pa konec je ne bo še tako hitro, ker je mesto preveč zanemarjeno in nesnažno.

Duhovske zadeve.

Lavantinska škofija: Za kaplane gredó novo posvečeni gg. Gabrec Šimen v gornjo Polskavo, Gostenčnik Pet. k sv. Križu pri Slatini, Jakopina Janez v spodnjo Polskavo, Kočuvan Ant. k sv. Rupertu, Poterč Al. k sv. Benediktu za II. kapl., Rak Šim. v Kalobje, Sumar Mih. v Hajdin, Sovič Jož. v Razborje, Spengar Juri v Trebovlje, Terstenjak Jak. v Vitanje, Vihar Fil. v Sromlje, Vrabelj Jan. na Bistrice.

Loterija.

Gradec.: 54 58 9 76 82.

Dunajska borsa 28. julija 1865.

5% metalike	69.35
5% nacional	74.40
1860 derž. posoj	90.15
Bankine akcije	789
Kreditne	174.80
London	110.60
Novi zlati	5.26
Srebro	107.75

Oglasnik.

Gustav Skola.

priporoča

svojo špecerijsko in delikatesno štacuno

„pri mornarji“

(zum Matrosen)

v dvornih ulicah v Celovcu, v kateri se dobiva vedno po najnižji ceni: **sladkor, kava, rajž, olje mandeljni, Malaga - grozdje, laški lešniki**, posebno sladke **turške češplje** in drugo omajeno (olupljeno) in posušeno žlahtno sadje — potem najboljši **veroneške in ogerske salame**, več baž **sira**, kakor **Gorgoncola, Romatour, Parmesan, švajcarski, i t. d., sardine de Nantes v olju in ruske sardine**; **žlahtne gobe**, kakor: **Champignons, Truffles i t. d., turški sorbet**, posebno dober namesto ledenine ali sladoleda; — **Rehatlukum** (sultanski kruh), najboljši **Kineški**, in **rusovski karavanski čaj**, — **rum, Arak, Cognac** — mnogotere baže **vina v butelijah**, posebno prav stari **Malaga in Madejra** (vino) za bolnike in okrevavce ali rekonvalescente; **štajerski in francoski Champagner**.

Potem priporoča:

ZALOGO MOKE,

iz čiste banaške pšenice, iz slavnoznanega parnega in umetnega mlina v Zagrebu,

MINERALNE (rudninske) in **KISLE VODE** vsake baže.

Kdor z dežele pri meni kaj naroči, temu postrežem hitro in prav dobro vsaki čas.